

DESPRE UN MARE NUMISMAT: CONSTANTIN MOISIL¹

Ioan Opriș

Universitatea Valahia, Târgoviște, e-mail: ioanopris42@gmail.com

Abstract: The renowned numismatist Constantin Moisil (1876-1958) started his professional career as a history teacher in Tulcea. His interest in Antiquity led him to systematic field surveys in the area of Dobrudja, paying attention to the archaeological finds – many of them accidental and rich in numismatic material. He analyzed and presented them, signalling their importance in the prestigious Bulletin of the Historical Monuments Commission, whose chair was his friend and fellow scholar Alexandru Lapedatu. His scientific contributions – articles, studies, notes – place him among the scholars who have revealed the special historical value of Dobrudja. Some of the unique documents prepared for publishing by collector Daniel Cosmin Obreja mention discoveries of numismatic hoards that Constantin Moisil studied and commented on their significance. The same collection also comprises the documentary records regarding seals, historical events and personalities, which the scholar elaborated, casting light onto his mechanism of documentation.

Rezumat: Celebrul numismat Constantin Moisil (1876-1958) și-a început cariera profesională la Tulcea, ca profesor de istorie. Interesul său pentru vestigiile antice l-a condus la sistematice periegeze în spațiul dobrogean, făcându-l atent la descoperirile arheologice – multe întâmplătoare – extrem de bogate în piese numismatice. Le-a prezentat și comentat, semnalându-le importanța în prestigiosul Buletin al Comisiunii Monumentelor Istorice, al cărui responsabil era prietenul și confratele său Alexandru Lapedatu. Contribuțiile sale științifice – articole, studii, note – îl plasează în rândul învățaților care au revelat deosebita valoare istorică a Dobrogei. În documentele inedite oferite de colecționarul Daniel Cosmin Obreja spre a fi publicate, sunt menționate câteva descoperiri de tezaur numismatic asupra cărora Constantin Moisil s-a pronunțat, studiindu-le și comentând semnificația lor. Din aceeași sursă provin și fișele documentare privitoare la sigilii, evenimente istorice și personalități, alcătuite de învățat, care indică mecanismul documentării sale.

Keywords: Constantin Moisil, numismatics, collection, hoards, Daniel Cosmin Obreja.

Cuvinte cheie: Constantin Moisil, numismatică, colecție, tezaur, Daniel Cosmin Obreja.

Odată cu teza de licență (*Despre antichitățile preistorice din România*, Universitatea București, 1898), Constantin Moisil a intrat în rândul, foarte restrâns, atunci, al istoricilor. Prestigioasa lucrare, odată cu autorul ei, ambiționa la a fi prima monografie istorică privind evoluția arheologiei în România. Născădeanul stabilit în Dobrogea devenea în primul deceniu al veacului XX o *magna voce* pe seama mărturiilor arheologice și istorice păstrate în spațiul dobrogean, pe care l-a parcurs, luând exemplul magiștrilor săi, cu insistență, stabilind adevărate cadențe de repertoriere și de semnalizare. Și-a fixat de atunci legături numeroase cu notabilitățile satelor, în primul rând cu învățătorii. În 1907 el a semnalat în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice – redactat și îngrijit de Alexandru Lapedatu, cu care s-a aflat toată viața în raporturi de prietenie. Cei doi istorici erau născuți în același an și au evoluat în sistemul academic și cultural. Alexandru Lapedatu a fost ales membru de onoare

¹ Constantin Moisil (8 decembrie 1876 – 22 octombrie 1958), arheolog, numismat, profesor, director al Arhivelor, director al Cabinetului numismatic al Academiei Române, membru de onoare al acesteia, autor al unor valoroase studii, articole și lucrări de specialitate.

al Societății Numismatice Române (1920), organizație la care Constantin Moisil era secretar; acestuia i-a predat Lapedatu conducerea Arhivelor Naționale, cu el s-a asociat pentru volumul omagial I. Bianu, ca și pentru realizarea busturilor lui B.P. Hașdeu și D. Onciul. La multe lucrări au colaborat – un posibil templu (sec. II-III) la Acpunar (jud. Tulcea)², de unde învățătorul Ilie Stănescu salvase plăci cu inscripție în greacă, duse la Muzeul Național de Antichități³. A revenit în același an, publicând *Cetăți romane la Dunărea de Jos. Pe brațul Sf. Gheorghe* (din „Excursiuni arheologice în Dobrogea”)⁴. E de reținut evaluarea sa, că „În vechime însă acesta (brațul, compl.n.) era cel mai de frunte braț al Dunării. El stabilea legătura cea mai apropiată cu cetățile grecești de la malul mării – lumea civilizată –, golfurile lui formau golfuri minunate pentru corăbiile ce căutau odihna după o călătorie lungă și anevoioasă, iar promontoriile lui întărite cu cetăți puternice, asigurau pe locuitori de năvălirile dușmane și pe călători și negustori de atacurile îndrăzneților piraiți”⁵. Atent la geografia locurilor, scria: „Călătorul care trece astăzi de-a lungul acestui braț, pe uscat ori pe apă, poate fi sigur că merge pe același drum, pe care s-au perindat în decursul vremurilor atâtea armate, negustori și călători, cari au avut afaceri în părțile de la Dunărea de Jos”⁶. Amintește că la Prislav D.G. Ionescu a descoperit cu o iarnă înainte urmele portului de piatră, atenționând asupra localităților Salsovia, Halmyris, Dunăvățul de Jos⁷. Ritmul contribuțiilor sale corespunde periegezelor efectuate: în acest sens, în același an, în vară, i-a apărut *Din tezaurul arheologic al Dobrogei. I. O nouă diplomă militară romană*, emisă sub împăratul Alexandru Severus pe seama unui pretorian, descoperită de învățătorul M. Otavă din Cogealac⁸. Totodată a ținut meticulos să amintească descoperiri întâmplătoare făcute pe Valea Teliței și cea a Taiței, a Slavei, la confluența pârâielor Potur și Beidaud, la Hamangia și Valea Duzilor, la fel și un mic muzeu local, la Nalbant, datorat unui preot cu har și cu mare interes istoric, V. Ursăcescu⁹. La sfârșitul aceluiași an rodnic în apariții, C. Moisil a prezentat, tot în BCMI, *Antichități creștine din Istros*, un studiu prilejuit de ofertarea unor plăci din aramă argintată din aria Caranasuf de către negustorii de antichități¹⁰. Histria, așadar, identificată în 1866 de francezul Desjardins, i-a reținut atenția: „Deasupra promontoriului sudic se află urmele unei cetăți formidabile (subl.n.). Resturi de ziduri, formate din blocuri mari de piatră cioplită, înconjoară punctul culminant al dealului, care dinspre sud și vest mai este apărat și de o cingătoare de ziduri. În interiorul cetății nenumărate bucăți de zidărie din piatră amestecată cu cărămidă, frânturi de capiteluri și de fusuri de coloane, cioburi de olărie fină și mai ordinară stau împrăștiate în toate părțile. Dacă ar fi să credem pe locuitorii din satele vecine, distrugerea totală a zidurilor cetății s-a făcut abia pe la 1883, cu ocazia unor săpături întreprinse de persoane competente din București”¹¹. Deci cu zece ani înainte apariției Legii conservării monumentelor publice și a celei pe seama celor arheologice – și a Regulamentelor de aplicarea lor – „persoane competente” din capitală au făcut „săpături”

² În prezent localitatea Mircea Vodă, com. Cerna, jud. Tulcea.

³ Moisil 1909a, 46.

⁴ Moisil 1909b, 85-92.

⁵ Moisil 1909b, 85.

⁶ Moisil 1909b, 87.

⁷ Moisil 1909b, 87-88. Nu omite să trimită la lucrarea lui Ionescu 1904.

⁸ Moisil 1909c, 113-119. Emisă la 7 ianuarie 233 lui Aetius Aurelius din Dorylen-Frigia.

⁹ Moisil 1909c, 113-114, 119, nota 3. V. Ursăcescu s-a remarcat într-atât încât CMI i-a acordat titlu de membru corespondent.

¹⁰ Moisil 1909d, 165-169.

¹¹ Moisil 1909d, 166.

care au dat valoare colecțiilor private! Nu ne mai îndoim că Grigore Tocilescu, ca inițiator principal al legilor și ca director al Muzeului Național de Antichități, a avut adversari reductabili care au „ținut” legea în Parlament mai mulți ani. Aceștia li s-au alăturat desigur locuitorii din jur, care au oferit pe nimic unor samsari evrei și bulgari marfă colecționarilor și unor muzee din străinătate. Mai mult, și mai bine, ei au refuzat vreo 30 ha „ca teren neproductiv”, pe care le-ar fi putut dobândi în urma împrumutării și, mult noroc, credea Moisil, cu G.D. Ionescu!¹²

La vremea vizitelor sale, a reușit să identifice portul și necropola, a descris piese litice cu reliefuri creștine și o inscripție greacă, pe care un „experimentat arheolog” din București, W. Knechtel, profesor, le-a considerat falsuri motivat că obișnuia să primească oferta a 5 plăci cu inscripție la 5 lei!¹³

Deopotrivă cronicar al săpăturilor arheologice și istoric al demersului de cercetare și repertoriere a siturilor – în 1909 harta arheologică a României era adusă de către Grigore Tocilescu la zi –, C. Moisil a consemnat și bibliografia acumulată între timp, dovedind că în pofida numărului restrâns, atât al cercetărilor cât și al instituțiilor implicate, a existat clar o mișcare, al cărui promotor oficial a fost Al. Odobescu¹⁴. Anul referențial pentru debutul acesteia l-a fixat la 1867, prin lucrarea lui Odobescu, *Darea de seamă despre antichitățile din România* pentru expoziția de la Paris, iar referatul de prezentare în străinătate, la 1869, cu raportul acestuia la Congresul internațional de antropologie și arheologie de la Copenhaga.

Evaluând situația arheologică pe provincii, respectiv județe, în Dobrogea a insistat pe Caraorman, Niculițel, Luncavița și Garvăn, situri care vor constitui punctele de lucru pentru un program pe termen lung¹⁵. Aceste situri au oferit sistematic descoperiri de materiale referențiale: de la Niculițel¹⁶, Garvăn–Dinogetia¹⁷, Halmyris¹⁸, la fel ca și fortificațiile dobrogene, identificate la acea vreme și, în parte, publicate – mai bine zis semnalizate și de C. Moisil¹⁹. Descoperirile din Cadrilater, cele de la Balcic, au impresionat, imediat după intrarea regiunii în cadrul regatului român: astfel, și Moisil a cercetat îndeaproape tezaurele găsite uimindu-l piesele sculpturale, cele de bronz și sticlă, prezența unor ateliere monetare, inscripțiile, cerând și efectuarea de săpături sistematice și măsuri de protecție²⁰. Marea așezare de la Dionysopolis intrase deja în atenția arheologilor europeni, românii fiind foarte interesați de extinderea cercetărilor legate direct de istoria statului dac.

Aparținând generației de savanți polivalenți, dar și unei familii cu multiple contribuții la progresul României, Constantin Moisil a strălucit în domeniul vast al numismaticii. Aici, studiile și lucrările sale rămân referențiale. Între cele mai semnificative se află un articol,

¹² Moisil 1909d, 167-168.

¹³ Moisil 1909d, 170. Onest și recunoscător pentru interes, răbdare și competență, amintea, la note, lucrările savantului episcop catolic Raymond Netzhammer (Netzhammer 1903; Netzhammer 1909; Netzhammer 1918).

¹⁴ Moisil 1910a, 115-124, 171-176.

¹⁵ Moisil 1910a, 174.

¹⁶ Vezi Moisil 1910b, 48; a semnalat, odată cu acesta, și un mormânt antic descoperit la Măcin, ambele prădate din vechime. Preocupat de subiect, l-a abordat (Moisil 1910b, 81-88) istoricește, de la primul sarcofag publicat (1837) descoperit la Reșca, la cele găsite la Constanța, altul la Barboși și alte 9 aflate la Muzeul Național de Antichități, pe lângă cele „aruncate” prin curțile prefecturilor și primăriilor din țară.

¹⁷ Moisil 1910c, 141-143.

¹⁸ cf. Moisil 1910d, 93-94.

¹⁹ Vezi articolul Moisil 1910e, 29-34, în care sunt semnalate cele de la Mahmudia, Adamclisi, Garvăn, Cap Dolojman ș.a., comentându-se și starea lor de conservare.

²⁰ cf. Moisil 1914, 27-32.

pregătit mai mult timp, dar publicat abia în anul 1926, *Monetăria Țării Românești*²¹. Până la apariția acestei contribuții se cunoșteau date de pe urma a doar 5 tezaure cu cele mai vechi monete bătute în Țara Românească, descoperite, după cum urmează: primul, la Câmpulung Muscel, în 1875, achiziționat de D. A. Sturdza, având o serie „minunată” bătută sub Vladislav I și o monedă unică sub Radu Negru (din 100 de piese); al doilea, găsit la Rasava (Iugoslavia), în 1891, cu 300 de piese bulgărești, 1 de la Petru I Mușat și 59 de la Vladislav I, 50 de la Radu I și 3 de la Dan I; al treilea, descoperit în 1912, la Siret (intrat în Cabinetul Numismatic al Academiei Române) cu 300 de piese din Boemia și Polonia, alte 35 muntenești, bătute sub Vladislav I și un groș unguresc de la Ludovic I; cel de-al patrulea, descoperit la Slatina-Olt, cu aproape 6000 de piese din argint, dintre care 4000 bulgărești, restul bătute sub Vladislav I și Radu I – intrat doar parțial în Cabinetul numismatic, celelalte în colecții private, iar o parte fiind topite de un argintar slătinean; al cincilea, găsit în Oltenia, fără să se cunoască localitatea; cu 300 piese din argint, din care 277 bătute sub Vladislav I și Radu I, iar una sub Petru I²². Concluzia lui Moisil după evaluarea descoperirilor era că Vladislav I putea fi considerat „întemeietorul monetăriei naționale a Țării Românești”²³. La nivelul anilor '20 din veacul trecut, acele tezaure – prin componența lor –, „pentru deslegarea problemei înființării monetăriei în Țara Românească ele sunt actualmente unicele izvoare”²⁴.

Reținând doar piesele numismatice, alese de C. Moisil pentru colecțiile Academiei și cele care-l priveau pe Vasile Alecsandri, reținute tot de el ca provenind de la casa poetului din Mircești²⁵, celelalte obiecte din fostul muzeu Dr. C. Istrati – deja donate – la propunerea inspectorului general Șt. Șoimescu au fost acordate Societății Culturale Teatrul Turnu Severin, condusă de fostul profesor și prefect Th. Costescu²⁶.

La 14 iunie 1924, A. Băluță, din București, îi scria lui C. Moisil că a cercetat în documentele sârbești (puține oricum, la număr) asupra unei chestiuni ce-l interesa pe acesta; nici în periodicele „Glas” și „Sbornik” nu erau informații, iar „Rod” (publicație a Academiei de la Zagreb) nu ajunsese să o găsească, la fel, nici în o lucrare a lui Jireček²⁷. În prim planul interesului lui Băluță se află diplomația sârbească, unde căuta referințe pentru documente românești.

La 29 octombrie 1932, Emanoil Bucuța l-a rugat pe C. Moisil să-l primească pe prietenul său Bening și „să-și arunce ochii peste aceste monede”, „dacă reprezintă o avere sau îl lasă tot calic”²⁸. Dr. Bening era profesor de muzică la București (str. Rareș Vodă 23), iar monedele în cauză proveneau dintr-o săpătură făcută de Societatea „Redevența” din Ploiești în nordul

²¹ Vezi Moisil 1926.

²² Moisil 1926, 119-121.

²³ Moisil 1926, 122.

²⁴ Moisil 1926, 117.

²⁵ C. Moisil a ales 17 obiecte, 20 de cărți, 2 manuscrise, 7 foi volante, 4 notiție, 28 fotografii, 20 pașapoarte și câteva ziare, la 26 septembrie 1923. Acestea s-au redat casei de la Mircești, odată cu restaurarea și amenajarea de către Academie a muzeului memorial.

²⁶ Sub numele de colecția Maria Istrati Capșa, acestea au fost donate prin semnătura ministrului C. Banu orașului Turnu Severin, ceea ce confirmă și referatul nr. 13936/16.III.1923, în ANIC, fond MCA, dosar 830, f. 1.

²⁷ Scrisoare, cerneală, datată și semnată, oferită spre publicare de dl Daniel Cosmin Obreja, pentru care îi aducem și aici mulțumiri.

²⁸ Cf. scrisoare cu antetul Ministerul Instrucțiunii, Cultelor și Artelor – Secretariatul General al Cultelor și Artelor, manuscrisă, semnată, cu plic, oferită de dl Daniel Cosmin Obreja.

orașului, fiind găsite într-un vas „cam 27 dinari romani imperiali”, din care 12 fuseseră reținuți de poliție²⁹ (Fig. 1).

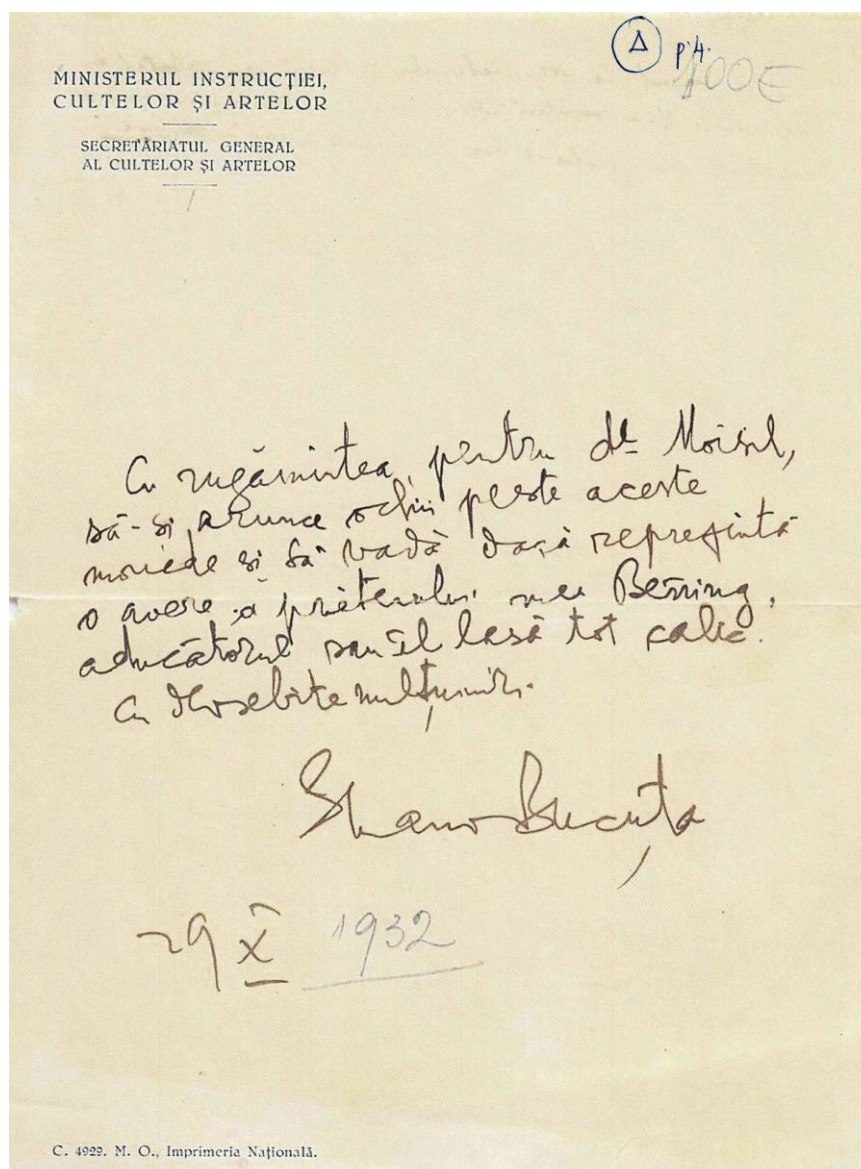

Fig. 1. Scrisoarea lui Emanoil Bucuța pentru Constantin Moisil / *The letter of Emanoil Bucuța to Constantin Moisil* (colecția/collection Daniel Cosmin Obreja).

O altă descoperire numismatică, prezentată tot de către C. Moisil, a compus-o *tezaurul de dinari romani găsiți în satul Hârșova din județul Vaslui*³⁰. La 1 iunie 1949, Ilie T. Lupașcu din Delești, lucra la construirea unei case în satul Hârșova pe terenul cumnatului său, ocazie cu care a ieșit din săpătură o ulcică de lut conținând 240 dinari romani din argint. Poliția a recuperat 222, din care 182 au fost trimiși Cabinetului numismatic al Academiei Române, iar 20 s-au transmis Muzeului din Vaslui. Reputatul numismat a consemnat și împărații sub care s-au bătut respectivii dinari: Vitellius (1), Traian (7), Hadrian (13), Antoniu (48), Faustina

²⁹ Cf. notiță datată 7 octombrie 1932, din care reiese că unele piese au fost publicate în ziarul „Universul”; „Redevența” – societate de rafinărie, care, în acei ani și-a lărgit zona de exploatare.

³⁰ Cf. notiță de prezentare, manuscrisă, cu scrisul lui C. Moisil, nesemnată, nedată.

maior (7), Marc Aureliu (48), Faustina minor (5), Lucius Verus (9), Lucilla (3), Commodus (33), Crispus (3), Septimius Sever (4), Iulia Domna (1)³¹.

50-100 Bucuresti 14 Februarie 1950.

Stimate Dne Moisil

Cu tot regretul nu am putut veni nici în studiu și nici în vizita diplomatică străbună de care vă vădeam, nici în altă parte a Bucureștilor. La bibliografie, iarăși nimic, nici în glas, nici în stornite nu s'a publicat nimic. Nu am contolat, și nu am putut să vă scriu în Rozet al Academiei de la București. Nu știu nici dacă Academia îl are.

În firea lui, nu am găsit citit nici o carte. — Și dacă ar fi existat, avem noi de putine lucruri de interes medieval postulate și în a sa hal, și cât ca pe ce se va fi păstrat.

și vă am telefonat pe la 6, nu erați acasă, și am rămas să vă comunic, cu n'um fapt nimic.

Cu deosebită stima
A. Băluță

Apartin Moisil

Fig. 2. Scrisoarea lui A. Băluță / The letter of A. Băluță (colecția/collection Daniel Cosmin Obreja).

O scrisoare a lui C. Moisil din București, datată 6 februarie 1950, către Rădulescu (Gheorghe Gogu?) – director al Monetăriei Naționale reprezintă o intervenție la acesta. Scopul: să i se permită lui Gh. Buzdugan (București, str. Madrid nr. 8 bis) să studieze colecția de medalii emise de Monetărie după 23 august 1944. Reputatul medalist pregătea o conferință la Societatea de Numismatică Română și trebuia să se documenteze în acest scop. C. Moisil, „extrem de ocupat și în același timp cam înaintat în vârstă”, s-a scuzat că „n-am mai putut veni pe la Dvoastră, nici n-am avut prilejul să te văd, dar îmi amintesc mereu cu deosebită plăcere și cu întregă recunoștință de gentilețea și bunăvoința ce mi-ai arătat cu ocazia sărbătoririi mele”³². Un plic cu adresa lui Gh. Buzdugan, nefrancat, arată că Moisil i-a răspuns acestuia, posibil atașând și copia scrisorii prin care a intervenit la G. Rădulescu.

³¹ Cf. notița de prezentare, manuscrisă, cu scrisul lui C. Moisil, nesemnată, nedată.

³² Cf. scrisoare manuscrisă, datată și semnată. La 8.12.1949 savantul a împlinit 73 ani, fiind sărbătorit de autorități și prieteni.

100-1506 6 Februarie 1950.
București

Iubite Domnule Rădulescu,

Domnule G. Bugdugan, membru al Societății Numismatice Române, urmând să țină o conferință despre medalile ce s-au bătut la noi: 23 August 1944 până în prezent, mi-a scris să te rog, să fii atât de bun și să-i sublinezi realizarea acestei lucrări, permițându-i să studieze și să fotografieze medalile emise de Moneta Națională în această perioadă de timp.

În cauza că sunt extrem de ocupat și în același timp cam înaintat în vârstă, n-am mai putut ocupa la Brașov, nici n-am avut prilejul să te văd, dar mi-am înțeles mereu cu deosebită plăcere și cu autentică recunoștință de gentilitate și bunăvoință ce mi-ai arătat cu ocazia sărbătorii mele.

Prin urmare te rog, vedată cu mulțumirile mele pentru serviciul ce-ți vei face Domnule Bugdugan, asigurarea deosebitei mele stimule și considerații.

Const. Moisil

Fig. 3. Scrisoarea lui C. Moisil către Gh. Rădulescu / The letter of C. Moisil to Gh. Rădulescu (colecția/collection Daniel Cosmin Obreja).

Vlaicu
Moneta Lingua

Cruce mare pleuroantă, în canton stânga + SROIDA M LAQU LAI
WAD · C.p. · C.p. · C.

Q · Aestla perip. Cruce lungă în tre anpi. 1W BR A Δ | ICNABZ
Perip. cruce. Sigla în câmp Σ C.p.

Publicată în Moneta în Bulletin

20 mm 1,09 gr.

Q de tip comun
20 mm 1,04 gr.
+ M LAD... LAI WAIWODA Scut fac - plin
Q TRRSR | LPRI Crif. cu avila Cruce lungă în tre anpi

Fig. 4. Fișă documentară / Moisil's manuscript (colecția/collection Daniel Cosmin Obreja).

Capul de bon cu stea între coarne, inscripțiat de atribuit la Nr. 111.
 te cutărește pe bracteate Nr. XII. M. Klenburg?, Walecia? Brijegach?
 Și în rapoara maraunțane.
 Cf. Tezaurul din Redzanow (Polonia) în Wielomosci 1937 p. 70.
 V. p. Danubey...

Fig. 5. Fișă documentară / Moisi's manuscript (colecția/collection Daniel Cosmin Obreja).

A

Acad. Rom. Receti.

Stefan c. Mare

1482 Sept. Recet. atârș.
 mijloc cap de bon cu stea cu 5 rațe între coarne; stea
 soarele (șters), Nr. semiluna.
 Anuncutația câmpului spirale. St #6 semiceruri
 + Π Ε Υ Δ Τ Β Ι Ω C T Ε Φ Δ Η Β Β Ο Ε Β Ω Δ Α Γ Ω Λ Η Μ Ω Λ
 Δ Δ Β C K O H

1486/7 Oct. 7 Aceeaș. Sar ruptă în cea în parte

1487 Jan. 12 Aceeaș.

Se vede că soarele e în formă de rozeta

1487 Dec. 13 Aceeaș. Cuv. gotic: Γ Ω C Π O Δ P

1488 Jan. 9 Aceeaș. și 1488 Mart 11 idem

1491 Jan. 17 Aceeaș. 1493 Mart 3 idem

1494 Mart 11

1502 Mart 14 # 2 documente

Fig. 6. Fișă documentară alcătuită de C. Moisi / Moisi's manuscript (colecția/collection Daniel Cosmin Obreja).

O notiță – Vlaicu – Monetă bilingvă și Gros de tip comun – aparține de asemenea lotului documentar aflat în deținerea d-lui Obreja. Interesează, atât prezentarea primeia (pe care Moisi o trimite la „Buletinul numismatic”, sub semnătura lui Manolescu³³), cât și a grosului.

³³ Vezi „Cronica numismatică și arheologică”, foaie a Societății Numismatice Române, director C. Moisi, fondată 1919.

Fișa se referă la capul de bou cu stea între coarne³⁴ și lămurește prezentarea colecției de față. Să aparțină aceste piese unui tezaur găsit la Măcin??

Tot o astfel de fișă alcătuită de savant (cu scrisul său, dar nesemnată), privește 10 peceti din colecția Academiei Române, aparținând epocii lui Ștefan cel Mare. Acestea sunt repartizate astfel: septembrie 1482; 7 octombrie 1486/7; 12 ianuarie 1487; 13 decembrie 1487; 9 ianuarie 1488; 11 martie 1488; 17 ianuarie 1491; 3 martie 1493; 11 martie 1494; 14 martie 1502(= 2 documente)³⁵. Celelalte notițe arată din nou interesul savantului pentru izvoarele documentare.

Ephemeridele pe 1897 publicate de N.D. Popescu în nume din călătoriile sale.

Noembrie 16. - Sasi în la Sibiu o mare intruziune pentru a protesta contra proiectului de lege de a înlocui cu numiri ungurești muniile de orașe, sate, rîuri, văi, munti și dealuri, care nu ar fi ungurești. La această intruziune s-au opus și românii.

Noembrie 26. Tribuna publică apelul semnat J. Ratiu, J. Dorc, S. de Preda, Dr. N. Caligariu în aceeași chestiune.

Decembrie 10. Banchetul la Arad în aceeași chestiune: Dr. Ionescu, Dr. Popp, Dr. Dianu, Răduș-Sizianu, Dr. Mangra.

Decembrie 18. Era să fie și la Vârșet.

Alegera de domn.

„după moartea Radului-Voda era vorba între boiari pentru domn, pe cine ar pune; însă în cea după urmă au rădicat cu voia tătărilor pe Mihnea, feciorul dracii Armeșel din Chănăesti” (Cămin Capitul, ed. Iorga p. 30)

Vlad c. Tinar după ce a alungat pe Mihnea c. Dan „așezut în scaun, și, vîind țara, i-s'au închinat”

Idem 33.

La pericol mare partidele boieresti se împacău cu toate acestea unui candidat: așa ad. ad. elohnat by prințul Domniei Sela Boarta, și s'au strîns în jurul lui Radu Vla Ispărași.

Împăratul lui Domniei lui Vladislav Voda și acesta „vîind în țară, i-au avut boiari înaintea și altă țară, după obicei, de i-s'au închinat”

Idem 49.

Mihnea II. „după ce au rămas Mihnea/Voda la Domnie, în urma tatălui său, au trimis pe Mihnea Vistier la Boarta de i-au adus stîng de Domnie” Idem 75.

Fig. 7. Fișă documentară alcătuită de C. Moisil / Moisil's manuscris (colecția/collection Daniel Cosmin Obreja).

Fig. 8. Fișă documentară alcătuită de C. Moisil / Moisil's manuscript. (colecția/collection Daniel Cosmin Obreja).

Am adunat aici câteva aprecieri pe seama savantului Constantin Moisil, personalitate culturală și științifică pluralistă, care a contribuit prin studiile sale istorice la mai buna și exacta cunoaștere a societății românești. Longeviv și energic în demersul său de cercetare, C. Moisil oferă încă un exemplu de învățat patriot, alăturându-se cu drepturi depline la vârful celor din Generația Marii Uniri.

³⁴ Vezi anexele, loc.cit.

³⁵ Proveniența fișelor, în loc.cit., supra, idem.

Cum au ocupat tronul din Din sec. XVII.
 Lui Matei victorios i-a trimis sultanul pe Capigi-Ban
 cu barut împărătească, cu ceptan și Baz drapan.
 Tolem 117

Constantin Sarban. „după ce sașii Costandiu Vodă în
 scam și deaderă cu tunurile după obicei, mersera
 toți boiarii, căpitarii și slujitorii, de-i săvârșiră
 Otin Căpit. 131

Tihaz, fiul lui Alexandru (1665) „fiind sărac bei-
 Zadea la Boarta și dator, așa spun, când au venit
 de la Boarta de-l chema să-l facă domn și neștiind
 el de aceasta, pârându-i-se că iut niscarova dator-
 niu, s'au ascuns în podul casii și pînă nu s'a to-
 redit bine că-l cheamă să-l facă domn la Moldova,
 nu s'au pogorît din pod. » *Ș camăteristic p. cinstea sa. V. 177*
 Otin Căpit (Toga) 157

Pe la 1/2 s. XVII Turcii cer ca domn tot la 3 ani să se
 ducă la Cpol să fie în viața domnia. Obiceiul fiind pînă
 la Șarban Cantareșin. Rade Vodă înfiphiuș 3 ani „s'au
 rugat boiarii să-l facă domn și să-l facă așa
 și el domn și au primit boiarii să fie așa.”
 Tolem 159

Interesanta a 2-a numire alui Șt. Ghica, Tolem 169
 Cel s'a comunicat cămăcarii că buca a fost murit de
 în Muntenia, sunt tunurile după obicei, de da cu ele după obicei
 și restate în țara domnie nouă” Tolem 181

Fig. 9. Fișă documentară alcătuită de C. Moisil / Moisil's manuscris (colecția/collection Daniel Cosmin Obreja).

Alauri

Danul de Craiova Mare „nu s'au dus ca alti
 Dani din mai naînța lui, smeriti, și cu mare
 pompa s'au gătit, cu slujitori mulți din București,
 cu crapă (adece stiap banec, așa se zice: crapă),
 cu frâmbite, tobe, șale și după dinul gloata și
 câțiva copii de casă cu sulite, ias înainte câțiva
 poodnici împodobiti, și altele ca acestea.”
 Otin Căpit (Toga) 165

Cel a venit doamna lui Șt. Ghica din Vintetia”
 „ia au fost ieșit înaintea multe jupănele la du-
 năre și cu cinste o au adus la București. Doamna
 era îmbrăcată în haine frincești foarte frumoase și
 într'acelaș chip au fost pînă au intrat în București,
 și au lepărat hainele acelea și au luat ruminetii
 și au lepărat hainele acelea și au luat ruminetii”
 Tolem 175

Grimirea solului imperial de Rade Șarban
 Toga Studiu IV, XLII.

Într-oare lui Vasile Lupu în Iași.
 Patr. Macarie 14

Fig. 10. Fișă documentară alcătuită de C. Moisil / Moisil's manuscris (colecția/collection Daniel Cosmin Obreja).

BIBLIOGRAFIE

- Ionescu, M.D. 1904, *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*, București.
- Moisil, C. 1909a, *Un „Mithreum” în Dobrogea*, Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice 2 (1), 46.
- Moisil, C. 1909b, *Cetăți romane la Dunărea de Jos – pe brațul Sf. Gheorghe (din excursiuni arheologice în Dobrogea)*, Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice 2 (2), 85-92.
- Moisil, C. 1909c, *O nouă diplomă militară romană*, Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice 2 (3), 113-119.
- Moisil, C. 1909d, *Antichități creștine la Istros*, Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice 2 (4), 165-170.
- Moisil, C. 1910a, *Istoricul cercetărilor preistorice*, Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice 3, 115-124, 171-176.
- Moisil, C. 1910b, *Sarcofagul de la Niculițel, pe dealul Bădila – roman*, Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice 2 (1), 48.

- Moisil, C. 1910c, *Stâlpi miliari romani găsiți în satul Garvăn*(j. Tulcea), Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice 3, 141-143.
- Moisil, C. 1910d, *Unde a fost Halmyris?*, Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice 3, 93-94.
- Moisil, C. 1910e, *Bisericiuțele*, Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice 3, 29-34
- Moisil, C. 1914, *Antichități din Balcic*, Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice 7, 27-32.
- Moisil, C. 1926, *Monetăria Țării Românești*, Anuarul Institutului de Istorie Națională 3, 1924-1925, 107-130.
- Netzhammer, R. 1903, *Das altchristliche Tomi. Eine kirchengeschichtliche Studie*, Salzburg.
- Netzhammer, R. 1909, *Aus Rumanien*, Einsiedeln.
- Netzhammer, R. 1918, *Die Christliche Altertümer der Dobrogea*, București.